

Izv. prof. dr. sc. Ratko Brnabić
Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu

PRAVILO 50+1 NJEMAČKOG NOGOMETA – JUČER, DANAS I SUTRA

*UDK: 796/799:347.7
DOI: 10.31141/zrpf.2020.57.136.337
Pregledni znanstveni rad
Primljeno: 15. prosinca 2019.*

U radu se raspravlja o temi koja je predmet interesa sportske javnosti i pravne struke već dulje od dvadeset godina. Naime, statut Njemačkog nogometnog saveza sadrži pravilo da nogometni klubovi – društva kapitala koji žele sudjelovati u natjecanjima 1. i 2. Njemačke savezne lige (Bundesliga) moraju imati posebnu člansku strukturu. Sportska udruga iz koje je klub nastao uvijek ima većinsko pravo glasa u klubu bez obzira na ostale ulagače. Tako udruga koja je povijesno bila nositelj sportske aktivnosti ima zadnju riječ o svim važnim pitanjima za klub bez obzira na visinu ulaganja sponzora odnosno vanjskih ulagača u taj sportski pothvat. Analizira se pitanje usklađenosti tih autonomnih pravila Njemačkog nogometnog saveza s njemačkim zakonodavstvom, ali i s pravom Unije. U novije vrijeme ponovno se preispituje opravdanost pravila 50+1 s obzirom na izuzetak prema kojem višegodišnji sponzor kluba koji je u klub ulagao znatna sredstva ipak smije steći većinu glasova u klubu (tzv. Lex Leverkusen). Savez je kao tvorac autonomnog pravila predvidio taj izuzetak zbog dva kluba koji su od svog osnutka neprekidno bili usko povezani i izdašno financijski potpomognuti od strane svojih sponzora – društava kapitala. U međuvremenu su sponzori još nekih klubova temeljem Lex Leverkusena stekli pravo stjecanja udjela koji daju većinu glasova na skupštini tih klubova pa bi u budućnosti norma koja je predviđena kao izuzetak mogla postati pravilo. S druge strane, sportska javnost u Njemačkoj ne gleda blagonaklono na slučaj zakonitog „zaobilaznja“ pravila 50+1, kada većinu glasova u klubu ima udruga, ali udruga ima mali broj članova a njezinim autonomnim aktima otežano je stjecanje članstva. Tako ustrojena udruga dostatna je da klub stekne licencu za natjecanje u saveznom ligama. Provjerava se usklađenost autonomnih normi koje uređuju sportsko natjecanje s pojedinim odredbama Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU), a posebice s odredbama o pravu poslovnog nastana, o kretanju kapitala te o tržišnom natjecanju. Na kraju se daje ocjena o održivosti ovog osebujnog pravila koje nije na snazi u ostalim najjačim nogometnim ligama.

ključne riječi: *udruga, poslovni nastan, tržišno natjecanje, Pravilo 50+1, društva kapitala u sportu*

1. UVOD

Profesionalni nogomet u Njemačkoj prošao je poseban razvojni put. Klubovi su od samih početaka imali brojno članstvo koje je sudjelovalo u odlučivanju, a za razliku od engleskih klubova, desetljećima su igrači bili isključivo amateri i nije

postojala niti nacionalna nogometna liga. Tek nakon Drugog svjetskog rata (1949. g.) neki klubovi postaju poluprofesionalni i natječu se u 5 viših regionalnih liga, a prvaci i drugoplasirani klubovi nastavljaju natjecanje u doigravanju za prvaka SR Njemačke. Jedinstvena savezna liga formirana je 1962. godine, a Druga savezna liga tek 1974. godine. Istovremeno formira se i regionalna liga Istočne Njemačke (DDR) čiji se klubovi financiraju uz potporu države i njezinih institucija. Njemačko ujedinjenje 1990. godine imalo je na sportskom planu za posljedicu da je klubove iz bivše Istočne Njemačke trebalo uključiti u sustav koji počiva na drugačijim društveno-gospodarskim temeljima. Devedesetih godina prošlog stoljeća njemački nogometni klubovi (koji su tada još uvijek bili udruge) ulažu znatna sredstva da bi ostvarili sportski uspjeh u europskim klupskim natjecanjima, ali već tada postaje jasno da je potrebno pronaći novi model ustroja klubova kojim će se omogućiti financijski moćnim ulagačima da steknu članske udjele u klubovima, no uz očuvanje položaja i značaja sportskih udruga koje su prije toga cijelo stoljeće bile nositeljima sportskih aktivnosti i u njima su glavnu riječ imali njihovi članovi.

Od 1. siječnja 1999. statut Njemačkog nogometnog saveza (DFB) dopušta da se profesionalni pogon odvoji i ustroji kao trgovačko društvo jer prema statutu DFB-a klub – trgovačko društvo može dobiti licencu za natjecanje u savezним ligama, ali uz uvjet da 50%+1 pravo glasa u klubu ima udruga iz čijeg je profesionalnog pogona klub i nastao.¹ To je odgovor na pojačane financijske zahtjeve profesionalnog sporta. Financijska opremljenost nogometnih klubova izravno utječe na njihov sportski razvoj. Reformom organizacijsko-pravnog statusa Savez želi na domaći teren prenijeti ekonomske strukture koje su već davno prisutne u europskom profesionalnom nogometu. Riječ je o skupu aktivnih mjera kojima se želi povećati konkurentnost njemačkih klubova i lige u cjelini. Tim izmjenama klubovi ustrojeni kao dionička društva mogu kotirati na uređenim tržištima (burzama), a sponzori kluba mogu steći dionice/ udjele pa nastaje statusnopravni odnos za razliku od ranijeg stanja kada su sponzori s klubom stupali samo u obveznopravni odnos. Savez pravilom 50+1 želi spriječiti da trgovci – ulagači steknu većinsko pravo glasa u klubu jer postoji bojazan da bi trgovac kao većinski član zanemario idealne ciljeve sportske udruge te da bi se kod odlučivanja rukovodio isključivo vlastitim financijskim interesima.² Klubovima je omogućeno da budu ustrojeni kao dioničko društvo što povećava interes ulagača. Za razliku od udruga s pravnom osobnošću

¹ Statut DFB-a dostupan na https://www.dfb.de/fileadmin/_dfbdam/216691-02_Satzung.pdf, pregledano 20. XII. 2019.

² Njemački nogometni savez u svom izvješću iz 1999. godine za glavni cilj ističe pristup tržištima kapitala i dodatno otvaranje lige prema novim izvorima financiranja. Naime, Savez je izrazio zabrinutost zbog zaostajanja u odnosu na konkurenciju, osobito Englesku, Španjolsku i Italiju. Pregledom iznosa plaćenih za prijelaze nogometaša, njihove plaće i televizijska prava uočeno je da je kompetitivnost njemačkih nogometnih klubova ugrožena u odnosu na konkurentne lige, a raspravljalo se i općenito o atraktivnosti lige. Pokazalo se da financijska opremljenost nogometnih klubova izravno utječe na njihov sportski razvoj. Tom reformom organizacijsko-pravnog statusa Savez uzima u obzir ne samo promjenu ekonomske strukture u europskom profesionalnom nogometu već reforma predstavlja skup aktivnih mjera kojima se želi povećati konkurentnost njemačkih klubova i lige u cjelini. Punte, J. H., *Die Kapitalgesellschaft als Rechtsform professioneller Fußballclubs im Spannungsfeld von Verbandsautonomie und Europarecht*, Edewecht, 2012., str. 34.

koje u pravilu ovise o donacijama, kod dioničkog društva strateški partner – ulagač postaje dioničar društva. Tako ustrojjeni klubovi imaju na raspolaganju veća financijska sredstva, a članovi – sponzori imaju korist od sportskih uspjeha i ugleda kluba. Uspjesi kluba su reklama za njihove djelatnosti što im na duge staze donosi dobit.

Više klubova iskoristilo je tada tu novu mogućnost pa su, primjerice, nogometni klubovi Bayern, HSV i Eintracht Frankfurt svoje profesionalne sekcije ustrojili u formi dioničkih društava. Formu društva s ograničenom odgovornošću odabrali su klubovi Bayer Leverkusen, WFL Wolfsburg i TSG Hoffenheim. Klubovi Borussia Dortmund, Werder Bremen i Hannover 96 u saveznom ligama sudjeluju u formi komanditnog društva na dionice čiji je komplementar društvo s ograničenom odgovornošću. Borussia Dortmund ujedno je i jedini klub čije dionice kotiraju na uređenom tržištu.³

Pravilo 50+1 njemačkog nogometa, koje ima za cilj osigurati da sportska udruga koja je povijesno bila nositelj sportske aktivnosti zadrži kontrolu nad klubom, već je od stupanja na snagu bilo predmet rasprava, ali i arbitražnih postupaka. Pitanje opravdanosti tog rješenja ponovno je došlo na dnevni red uoči sezone 2014./15. kada je Udruga klubova saveznih liga odbila klubu RB Leipzig izdati licencu za sudjelovanje u natjecanju 2. Savezne nogometne lige.⁴ Istovremeno, dugogodišnjem sponzoru kluba TSG Hoffenheim, trgovačkom društvu SAP dopušteno je da stekne većinsko pravo glasa u klubu na temelju izuzetka od pravila 50+1.⁵

2. PRAVILO 50+1 PREMA STATUTU NJEMAČKOG NOGOMETNOG SAVEZA

Kao što je već spomenuto, statutom DFB-a postavlja se dodatni uvjet za odobrenje licence klubu koji je nastao odvajanjem profesionalnog igračkog pogona iz udruge. Kod odlučivanja u takvom klubu (ustrojenom kao društvo kapitala) većinu glasova i prevladavajući utjecaj mora imati udruga iz koje je taj klub nastao. Tako prema čl. 16.c toč. 2. i 3. statuta DFB-a i čl. 8. st. 2. statuta Udruženja klubova saveznih liga (Bundesligaverband), klub – društvo kapitala može dobiti licencu za sudjelovanje u natjecanjima 1. i 2. Savezne lige ako je njegov većinski član udruga te ako je ostvario sportske rezultate koji ga kvalificiraju za sudjelovanje u tom licenciranom ligaškom natjecanju. Uz to, dodatno je pojašnjeno da se udruga smatra većinskim članom kluba kada drži 50 % glasova + 1 glas na skupštini. Odlučujuće je stoga pitanje većine od ukupnog broja glasova na skupštini kluba što ne mora nužno odgovarati udjelima u temeljnom kapitalu kluba – društva kapitala.

³ O tome detaljnije Brnabić, R., „Neka pitanja u svezi s pravnim ustrojem nogometnih klubova u SR Njemačkoj“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*. 52 (2015.) , 4; 1087-1104.

⁴ Vidi članak <https://www.faz.net/aktuell/sport/fussball/bundesliga/dfb-rb-leipzig-erhaelt-lizenz-fuer-zweite-bundesliga-12941657.html>, pregledano 20. XII. 2019.

⁵ Usp. Becher, C.; Burbach, H., „Die 50+1-Regel im Fokus der Kartellbehörden“, *Bonner Rechtsjournal* (BRJ) 02/2018, str. 109.

Moglo bi biti riječi o zaobilaženju te odredbe ako je udruga jedini član kluba, a otežano je stjecanje članstva u toj udruzi (npr. neprimjereno visokom članarinom). Ako pritom većinu glasova u udruzi imaju članovi koji su u naravi zaposlenici klupskog sponzora-ulagača postaje jasno da se zanemario cilj pravila 50+1. To je upravo bio slučaj s klubom RB Leipzig čiji je sponzor trgovačko društvo Red Bull. RB Leipzig (RasenBallSport Leipzig e.V.) osnovan je 2009. godine, nakon što sponzoru 2006. godine nije uspjelo preuzimanje kluba FC Sachsen Leipziga zbog nesuglasica s Njemačkim nogometnim savezom o pravu za promjenom imena te zbog protesta navijača. Spajanjem s petoligašem SSV Markranstaedt te iste godine klub je ostvario pravo na nastupanje u petoj ligi – sjeveroistok (Oberliga – Nordost) te je uz izdašnu financijsku potporu sponzora ostvario prelazak u viši rang natjecanja. Ostvarivanjem sportskog rezultata za natjecanje u drugoj njemačkoj ligi koja spada u savezne lige (Bundesliga) klub je trebao dobiti licencu za to natjecanje koju daje Udruga klubova saveznih liga odnosno njezino društvo kćerka Deutsche Fußball Liga GmbH (DFL). Međutim, uoči sezone 2014/15, DFL tom klubu prvo odbija dati licencu za natjecanje u 2. Saveznoj ligi te im postavlja tri uvjeta za dobivanje licence: promjena loga kluba koji se mora dovoljno razlikovati od loga trgovačkog društva Red Bull, personalno razgraničenje upravljačkih struktura kluba u odnosu na trgovačko društvo Red Bull i njegova osnivača, izmjena autonomnih akata udruge radi povećanja broja članova. Savez im je dao licencu temeljem formalnog ispunjenja uvjeta pa je tada izostalo daljnje preispitivanje opravdanosti pravila 50+1.⁶

Posebno pravilo vrijedi za klubove ustrojene kao komanditna društva na dionice. Komanditno društvo na dionice (njem. Kommanditgesellschaft auf Aktien, skr. KGaA) jest društvo s vlastitom pravnom osobnošću u kojem najmanje jedan član odgovara vjerovnicima društva neograničeno (komplementar), dok ostali članovi (komanditni dioničari) sudjeluju s udjelima u temeljnome kapitalu, koji je podijeljen na dionice, ali osobno ne odgovaraju za obveze društva.⁷ Pravni odnosi osobno odgovornih članova međusobno i prema komanditnim dioničarima i prema trećima utvrđuju se prema propisima koje određuju komanditna društva, dok se na ostale odnose, ako nije posebnim propisima o komanditnom društvu na dionice drukčije određeno, primjenjuju odredbe o dioničkom društvu. U Njemačkoj se taj pravni oblik u novije vrijeme sve rjeđe koristi, a kod nas se može osnovati samo klasično komanditno društvo (ne na dionice). Gospodarsko je značenje komanditnih društava

⁶ Naime, svi djelatnici kluba zaposlenici su Red Bulla, a svi članovi udruge koja je jedini član kluba (njih ukupno devet) djelatnici su kluba. Godišnja članarina od 800 eura, koja je najveća u Njemačkoj, jasno dokazuje da klubu nije u interesu povećanje članstva. Detaljnije o tome Schacherbauer, P., *Beherrschender Einfluss im deutschen Profi-Fußball aus vereinsrechtlicher Sicht – am Fall RasenBallSport Leipzig eV*, SpuRt 2014, str. 143. i dalje.

⁷ S obzirom na okolnost da se kod spomenutog tipa društva kombiniraju značajke dioničkog društva i klasičnog komanditnoga društva, ono je jednim dijelom uređeno Zakonom o dionicama (AktG), ali prvenstveno njemačkim Trgovačkim zakonikom (njem. Handelsgesetzbuch, u nastavku: HGB) i to njegovim člancima §§ 161 Abs. 2, § 115, § 116 i § 125 HGB. Puni naziv Zakona glasi: Handelsgesetzbuch in der im Bundesgesetzblatt Teil III, Gliederungsnummer 4100-1, veröffentlichten bereinigten Fassung, das durch Artikel 11 des Gesetzes vom 24. April 2015 (BGBl. I S. 642) geändert worden ist. Tekst Zakona dostupan na <http://www.gesetze-im-internet.de>, pregledano 20. XII. 2019.

u Republici Hrvatskoj zanemarivo dok u SR Njemačkoj imaju nešto veći značaj. To ponajprije zbog svoje inačice, tzv. GmbH & Co. KG. U tom je društvu d.o.o. jedini komplementar pa je odgovornost za obveze takvog društva zapravo ograničena u gospodarskom smislu.⁸ Primjer nogometnog kluba koji je slijedio taj ustroj jest BVB Borussia Dortmund GmbH & Co. KGaA. Udruga je jedini član u d.o.o.-u koji je komplementar, a sponzori kluba su komanditni dioničari (komanditori). Ugovorom o osnivanju društva otklonjena je mogućnost da komanditori ostvaruju većinsko pravo odlučivanja, a samim zakonom je za to društvo propisano da komplementaru pripada pravo na vođenje poslova društva.⁹ Za stjecanje licence uvjet je da su u tim klubovima komplementari – udruge ili društva s ograničenom odgovornošću čiji je jedini član udruga iz koje je klub nastao. Ne traži se da udruga ima 50 % + 1 glas jer već prema propisima koji uređuju trgovačka društva tog tipa proizlazi da komplementarima pripada neograničeno pravo na zastupanje i vođenje poslova tog društva. Tako udruga BVB ima svega 7,24 % dionica u klubu Borussia Dortmund (komanditno društvo na dionice), ali je jedini komplementar u tom društvu d.o.o. čiji je opet jedini član udruga pa klub može dobiti licencu za sudjelovanje u natjecanjima na saveznom nivou.

2.1. Izuzetak od pravila 50+1 (Lex Leverkusen)

Pravilo ima izuzetak te se ne primjenjuje u slučaju kada neki trgovac-sponzor kontinuirano (najmanje 20 godina) i u znatnom iznosu financira klub. Odluku o tome donose predsjedništvo DFB-a i uprava Udruge klubova saveznih liga nakon što utvrde da su se u konkretnom slučaju ispunile te pretpostavke. Odluka kojom se dopušta izuzetak od pravila 50+1 redovito sadrži uvjet da je sponzor kojem je dopušteno stjecanje većine dionica/udjela dužan nastaviti financirati/sponsorirati i amaterske sekcije tog kluba u istom opsegu te ne smije otuđiti svoje udjele osim u slučaju ako ih bez naknade ustupa natrag udruzi. Ta odredba unesena je u statut Saveza na zahtjev kluba Bayer Leverkusen pa odatle potječe njezin popularni naziv. Tako je jedini član kluba Bayer Leverkusen dioničko društvo Bayer AG, a ne udruga, a njihov primjer slijedio je i VfL Wolfsburg pa je dioničko društvo Volkswagen AG jedini član u tom klubu – društvu kapitala. Temeljem *Lex Leverkusen* većinsko pravo glasa u klubu TSG Hoffenheim steklo je trgovačko društvo SAP koje je neprekidno više od dvadeset godina znatno financiralo klub TSG Hoffenheim.¹⁰ U novije vrijeme raspravlja se o tome narušava li se tim izuzetkom načelo jednakog

⁸ Vidi Barbić, J., *Pravo društava, Društva osoba*, Organizator, Zagreb, 2002., str. 478.

⁹ Detaljnije vidi kod Wilkesmann, U.; Blutner, D., *Going public: The Organizational Restructuring of German football Clubs*, Soccer and Society, Vol. 3, 2/2002, str. 27.

¹⁰ Trgovačko društvo SAP uložilo je do datuma stjecanja većinskog prava glasa (1. VII. 2015.) 396 milijuna eura u klub TSG Hoffenheim. Prije tog stjecanja, udruga je imala većinsko pravo glasa u klubu ustrojenom u formi d.o.o.-a iako je imala poslovne udjele koji se odnose na 4 % temeljnog kapitala društva dok je društvo SAP imalo ostalo poslovne udjele (96 %) u klubu – društvu kapitala. Detaljnije o tome u: *Die 50+1-Regel in der Deutschen Fußball Liga*, Deutsche Bundestag, Wissenschaftliche Dienste Sachstand, WD 10 - 3000 - 098/18, str. 5, dostupno na <https://www.bundestag.de/resource/blob/636982/b3db5cf796b9c62bc9ef93ee7a592a4f/WD-10-098-18-pdf-data.pdf>, pregledano 20. XII. 2019.

postupanja prema trgovcima koji dolaze iz drugih država članica Unije jer na prvi pogled domaći trgovci tu imaju prednost.¹¹

3. PRAVILO 50+1 U USPOREDNOM PRAVU

U europskom profesionalnom nogometu zabranjeno je da isti pravni subjekt ima većinu glasova u dva ili više klubova koji sudjeluju u istom natjecanju no nema prepreka da bilo koji pravni subjekt (a ne samo udruga iz koje je klub nastao) ima većinu glasova u jednom klubu. Da bi imali pravo sudjelovati u natjecanju, klubovi moraju ostvariti sportski rezultat koji ih kvalificira za sudjelovanje u tom natjecanju, moraju imati dozvolu od nadležnog nacionalnog tijela u skladu s UEFA-inim propisima o licenciranju i financijskom fair-play klubova UEFA-e te su dužni pridržavati se pravila usmjerenih na osiguranje integriteta natjecanja.¹² Za osiguranje integriteta klupskih natjecanja UEFA-e vrijedi pravilo da nijedan klub koji sudjeluje u klupskom natjecanju UEFA-e (tj. UEFA Liga prvaka i UEFA Europa liga) ne smije: izravno ili neizravno držati ili trgovati vrijednosnim papirima ili dionicama bilo kojeg drugog kluba koji sudjeluje u klupskom natjecanju UEFA-e, biti član bilo kojeg drugog kluba koji sudjeluje u klupskom natjecanju UEFA-e, biti uključen u vođenje poslova, upravljanje i /ili sportsku aktivnost bilo kojeg drugog kluba koji sudjeluje u klupskom natjecanju UEFA-e ili imati moć utjecaja na te procese.¹³ Ako dva ili više klubova ne ispune kriterije usmjerene na osiguravanje integriteta natjecanja, samo jedan od njih može biti primljen u klupsko natjecanje UEFA-e, pri čemu prednost ima klub koji se kvalificirao za prestižnije klupsko natjecanje UEFA-e odnosno klub koji pripada više rangiranom nacionalnom nogometnom savezu.¹⁴

¹¹ *Summerer* smatra da nije jednostavno opravdati nejednako postupanje uređeno odredbom *Lex Leverkusen*, a odredba koja ima diskriminirajući učinak trebala bi biti ništetna. U kontekstu prava Unije riječ je o neizravnom diskriminirajućem djelovanju norme jer se njome u nejednak položaj stavljaju trgovci iz drugih država članica što je suprotno temeljnim gospodarskim slobodama prava nastana i kretanja kapitala. Vidljivo je da pretpostavke iz spomenutog *lex Leverkusen* rijetki mogu ispuniti i to će redovito biti domaći trgovci. Izuzetak od pravila 50+1 predviđen je prvenstveno s ciljem da se trgovcima koji su povijesno zapravo inicirali osnivanje tih klubova i oduvijek su bili uz klub kao sponzori omogućiti stjecanje većinskog paketa dionica. Autor smatra da za nastavak sponzorstva nije nužno potrebno da ulagač koji je dugogodišnji sponzor stekne većinu glasova ili da bude jedini član kluba. Interesi trgovca-sponzora dostatno su zaštićeni i u slučaju kada udruga drži 50 % + 1 dionicu, a trgovac-sponzor ostale dionice kluba. Tako *Summerer*, T., „Zur Zulässigkeit des Gebots der Mehrheitsbeteiligung des Muttervereins an einer Kapitalgesellschaft (50+1 -Regelung)“, *Zeitschrift für Sport und Recht (SpuRt)*, 6/2008, str. 238. Prema ustaljenoj praksi Suda pravde Europske unije (ESP) i Europskog suda za ljudska prava (ESLJP) diskriminacija znači protupravno razlikovanje osoba u usporedivoj pravnoj situaciji za koje nema u pravu utemeljenog opravdanja. To podrazumijeva situacije kada postupanje prema jednakima nije jednako i situacije kada je postupanje prema nejednakima jednako tj. kada se posebnosti slučaja ne uzimaju u obzir. Mišćenić, E., *Autonomija i antidiskriminacija u privatnom pravu*, Working Paper, 2013., dostupno na https://www.researchgate.net/publication/323960389_Autonomija_i_antidiskriminacija_u_privatnom_pravu_Autonomy_and_Anti-Discrimination_in_Private_Law_Working_Paper_2013, pregledano 20. XII. 2019.

¹² Vidi čl. 4.01 Pravilnika UEFA Lige prvaka, dostupno na https://www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Regulations/uefaorg/Regulations/02/60/37/12/2603712_DOWNLOAD.pdf, pregledano 20. XII. 2019.

¹³ Vidi čl. 5.01. Pravilnika UEFA Lige prvaka.

¹⁴ Vidi čl. 5.02. Pravilnika UEFA Lige prvaka.

U ostalim najjačim ligama (Italija, Španjolska, Engleska, Francuska) nema prepreka da bilo koji ulagač stekne većinski udio u klubu. Tako primjerice u engleskoj Premier ligi klub ne smije izravno ili neizravno stjecati ili imati udjele u drugom klubu, omogućiti stjecanje udjela drugom klubu, dati zajam ili pružiti jamstvo drugom klubu, uzeti zajam ili ishoditi jamstvo drugog kluba, sudjelovati ili imati utjecaj na vođenje poslova i upravljanje u drugom klubu, dopustiti drugom klubu takav utjecaj.¹⁵ Nadalje, nije dopušteno da neki ulagač ima „značajan udjel“ u više klubova, a značajnim udjelom u klubu smatra se izravno ili neizravno držanje dionica koje se odnose na 10 % ili više prava glasa na skupštini tog kluba.¹⁶ S druge strane, dopušteno je imati i većinu glasova u samo jednom klubu.

Jednako vrijedi i u Španjolskoj gdje je, kao i kod nas, uveden poseban pojavni oblik – sportsko dioničko društvo. Propisano je da se stjecanje/raspolaganje sa 5 % dionica društva mora prijaviti nadležnom povjerenstvu, a kod stjecanja/raspolaganja sa 25 % ili više dionica potrebna je suglasnost tog tijela. Zabranjeno je u više sportskih društava istog sporta imati dionice koje se odnose na najmanje 5 % glasova na skupštini tog društva.¹⁷

Slično je u Italiji i Francuskoj. U Italiji nije dopušteno da jedan pravni subjekt ima u dva ili više klubova udjele kojima ostvaruje prevladavajući utjecaj u tim klubovima.¹⁸ U Francuskoj također postoje sportska društva kapitala te nije dopušteno da jedan pravni subjekt ima prevladavajući utjecaj u više sportskih društava istog sporta.¹⁹

Prema našem Zakonu o sportu, sportsko d.d. mogu osnovati i biti njegovim članom domaće i strane, fizičke i pravne osobe, ali osim RH, jedinica lokalne i regionalne (područne) samouprave i Grada Zagreba, jedna osoba ne može imati dionice u više s.d.d.-a istoga sporta u iznosu višem od 1 % ukupnoga temeljnog kapitala u bilo kojem od tih s.d.d.-ova. Dionice u s.d.d.-u, izravno, neizravno ili preko povezanih osoba ne može imati s.d.d. koji obavlja djelatnost sudjelovanja u sportskim natjecanjima istoga sporta.²⁰ O svakom stjecanju dionica, koje se zajedno s dionicama koje stjecatelj već ima, izravno, neizravno ili preko povezanih osoba, odnose na najmanje 5 % temeljnoga kapitala s.d.d.-a, stjecatelj mora bez odgađanja o tome obavijestiti Povjerenstvo, a jedna osoba može izravno, neizravno ili preko

¹⁵ Vidi čl. I.1. Pravilnika engleske Premier lige, dostupno na <https://www.premierleague.com/publications>, pregledano 20. XII. 2019.

¹⁶ Vidi čl. A.1.171. i G.1.-8. Pravilnika engleske Premier lige.

¹⁷ Vidi čl. 22. i 23. španjolskog Zakona o sportu (Ley 10/1990, de 15 de octubre, del Deporte), dostupno na <https://www.boe.es/buscar/pdf/1990/BOE-A-1990-25037-consolidado.pdf>, pregledano 20. XII. 2019.

¹⁸ Vidi čl. 16. Pravilnika o unutarnjoj organizaciji koji donosi Nogometni savez Italije, dostupno na https://www.figc.it/media/109315/tit2_noif_art_da14a23_13-11-2019.pdf, pregledano 20. XII. 2019.

¹⁹ Vidi čl. 122-7 francuskog Zakona o sportu koji za definiciju značajnog utjecaja upućuje na primjenu čl. L. 233-17-2 francuskog Trgovačkog zakonika, dostupno na <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCodeArticle.do?idArticle=LEGIARTI000034117070&cidTexte=LEGITEXT00006071318>, pregledano 20. XII. 2019.

²⁰ Vidi čl. 31. našeg Zakona o sportu (Narodne novine 71/2006, 150/2008, 124/2010, 124/2011, 86/2012, 94/2013, 85/2015, 19/2016, 98/2019).

povezanih osoba u s.d.d.-u imati dionice na koje otpada više od 25 % temeljnoga kapitala s.d.d.-a samo uz suglasnost Povjerenstva.²¹ Iz navedenih odredaba jasno proizlazi da u usporednom pravu odabranih država nema odredbe koja bi odgovarala pravilu 50+1 DFB-a.²²

4. USKLAĐENOST S PRAVOM UNIJE

Pravilo 50+1 podliježe kritikama ne samo zbog toga što se ne primjenjuje u ostalim najjačim europskim nogometnim ligama. Načelno, Njemačkom nogometnom savezu i Udruzi klubova saveznih njemačkih liga pripada pravo autonomnog uređenja njihovih unutarnjih odnosa. Ono proizlazi iz prava na slobodno udruživanje koje je zajamčeno već u ustavima država članica,²³ a uređeno je Poveljom Europske unije o temeljnim pravima koja ima pravnu snagu Ugovora o osnivanju Europske unije.²⁴ No i autonomija u uređenju unutarnjih odnosa ograničena je prisilnim odredbama kako nacionalnog prava tako i prava Unije.²⁵

U literaturi²⁶ nerijetko se navodi da je pravilo 50+1 suprotno pravu Unije jer predstavlja povredu odredaba o slobodi kretanja kapitala te odredaba o tržišnom natjecanju Ugovora o funkcioniranju Europske unije (u nastavku: UFEU).²⁷ To su razlozi kojima je predsjednik kluba Hannover 96, Martin Kind, čije je trgovačko društvo sponzor i pretendent na stjecanje većinskog prava glasa u klubu na skupštini

²¹ Vidi čl. 32. i 33. Zakona o sportu.

²² Pravilo 50+1 na snazi je, primjerice, još u Kraljevini Švedskoj. Detaljnije o tome Andersson, T.; Carlsson, B., „A diagnosis of the commercial immaturity of Swedish club football“, *Soccer & Society*, 6/2011, str. 754. i dalje.

²³ Vidi čl. 43. Ustava Republike Hrvatske (Narodne novine 56/1990, 135/1997, 113/2000, 28/2001, 76/2010, 5/2014), za njemačko pravo vidi čl. 9. Ustava SR Njemačke (Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland Vom 23. Mai 1949 (BGBl. S. BGBl. Jahr 1949 Seite 1). Zuletzt geändert durch Art. 1 ÄndG (Art. 72, 105, 125b) vom 15.11.2019 (BGBl. I S. BGBl. Jahr 2019 I Seite 1546).

²⁴ Prema čl. 12. st. 1. Povelje Europske unije o temeljnim pravima (2016/C 202/02), svatko ima pravo na slobodu mirnog okupljanja i slobodu udruživanja na svim razinama, osobito kad je riječ o političkim, sindikalnim i građanskim pitanjima, što podrazumijeva i pravo svakoga na osnivanje sindikata i pristupanje njima radi zaštite svojih interesa. Tekst Povelje Europske unije o temeljnim pravima (2016/C 202/02) dostupan na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016P/TXT&from=FR>, pregledano 20. XII. 2019.

²⁵ Vidi primjerice presudu u predmetu Bosman (C-415/93, Union royale belge des sociétés de football association V Bosman, ECR I-4921, dostupno na <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&jur=C,T,F&num=C-415/93&td=ALL>, pregledano 20. XII. 2019.). U ovom poznatom predmetu bila je riječ o belgijskom nogometašu koji je želio ostvariti transfer iz belgijskog u francuski klub, no to mu na temelju specifičnih pravila kojima su bili uređeni nogometni transferi nije bilo dopušteno. ESP je pak utvrdio da su u odnosu na Bosmana prekršena jamstva slobode kretanja i zabrane diskriminacije iz čl. 39. EUZ-a, odnosno da su sporne mjere bilo izravno diskriminatorne. Presuda Bosman također je bitna jer je nedvojbeno utvrđeno da se sloboda kretanja radnika odnosi i na sportaše, odnosno da su i sportaši radnici sa svojim pravima i obvezama. Bačić, P., Sarić, I., „Aktivizam europskog suda kroz presude o slobodi kretanja radnika“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 51, 1/2014., str. 36.

²⁶ Vidi primjerice Becher, C.; Burbach, H., *Die 50+1-Regel im Fokus der Kartellbehörden*, BRJ 02/2018, str. 108.

²⁷ Pročišćene verzije Ugovora o Europskoj uniji i Ugovora o funkcioniranju Europske unije (2016/C, 202/01) dostupne na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A12016ME%2FTXT>, pregledano 20. XII. 2019.

Udruga klubova saveznih liga u 2009. g. obrazložio zahtjev za izmjenom pravila 50+1 koji je prijedlog odbijen uvjerljivom većinom glasova članova skupštine Udruge (32:3).²⁸ Nakon toga Hannover 96 pred Stalnim arbitražnim sudom DFB-a ustaje s tužbom da se utvrdi nišetnom odredba statuta DFB-a prema kojoj se izuzetak od pravila 50+1 mogao dopustiti samo onim sponzorima kluba koji su do 1. siječnja 1999. godine ispunili uvjet dugogodišnjeg sponzorstva. Tako formulirani tužbeni zahtjev Arbitražno sudište usvaja pa time većinsko pravo glasa u nekom klubu može steći ulagač (sponzor) koji najmanje dvadeset godina neprekidno i u znatnom iznosu financira klub, bez obzira na to kada je započeo taj pravni odnos.²⁹

Važno pitanje koje treba razmotriti jest ono o usklađenosti pravila 50+1 s pojedinim odredbama Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU), a posebice temeljnih gospodarskih sloboda sadržanih u odredbama o zabrani ograničavanja poslovnog nastana (čl. 49. UFEU-a) i odredbama o zabrani ograničenja kretanja kapitala (čl. 63. UFEU-a). Bavljenje sportskom aktivnošću postaje predmet pravne zaštite UFEU-a ako ima značajke gospodarske aktivnosti pa bi se na prvi pogled moglo zaključiti da aktivnost profesionalnih nogometnih klubova ispunjava tu pretpostavku.³⁰ S druge strane, dodatna pretpostavka za primjenu zaštitnih normi

²⁸ Detaljnije o tome vidi <https://www.dw.com/en/for-better-or-worse-bundesliga-clubs-to-keep-ownership-rule/a-4909350>, pregledano 20. XII. 2019.

²⁹ Odluka Arbitražnog suda DFB-a od 25. VIII. 2011. dostupna na <https://proverein1896.de/wp-content/uploads/2018/02/50plus1SpruchdesSchiedsgerichts.pdf>, pregledano 20. XII. 2019. Time se izbjeglo daljnje arbitražno raspravljanje o zakonitosti pravila 50+1 iako se spomenuti Sud ukratko o tome očitovao kod odluke o troškovima postupka.

³⁰ Vidi primjerice presude Suda pravde Europske unije (ESP) u predmetima *Walrave* (12. XII. 1974. – 36/74), *Lehtonen* (C-176/96) i *Bernard* (C-325/08). Presudom u predmetu *Walrave* Europski sud pravde (ESP) prvi je put zauzeo stav da je sportska aktivnost podložna pravu Zajednice (sada Unije) i to sve dok se radi o ekonomskoj aktivnosti prema čl. 2. Ugovora o EZ (UEZ). Spomenuti Sud zauzima i stav da se odredbe UEZ-a primjenjuju i na autonomne izvore prava čiji su tvorcii osobe privatnog prava ako se tim normama kolektivno uređuju zapošljavanje ili pružanje usluga, a pitanja čisto sportskog interesa ne smiju se podvrgavati odredbi o zabrani diskriminacije. Detaljnije o tome Bačić, A.; Bačić, P., „Lisabonski ugovor i novi start europskog sportskog prava“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 48, 4/2011, str. 683. Odluka ESP-a u slučaju *Lehtonen* odnosi se na pravila o transferima Belgijskoga kraljevskog saveza košarkaških društava. U odluci *Lehtonen* ESP je potvrdio da se profesionalni sportaš koji je potpisao ugovor sa sportskim klubom od kojega dobiva fiksnu mjesečnu plaću i bonuse treba smatrati radnikom unutar značenja čl. 48. Ugovora o EZ (par. 46.). Njegov rad koji poslodavac dobiva kao uslugu smatra se ekonomskom aktivnošću koja je pokrivena dosegom temeljnih sloboda što su definirane Ugovorom. ESP je također podsjetio da pojam radnika prema pravu Zajednice ima jedinstveno značenje i ne može se različito interpretirati u nacionalnim pravima država članica. S obzirom na situaciju košarkaša *Lehtonen*, Sud je potvrdio karakteristike zaposleničkog odnosa, s pozivom na prava i dužnosti i jedne i druge stranke u tom odnosu, u kojemu vidna osoba pod vodstvom druge potonjoj osigurava određenu uslugu na određeno vrijeme, uz dogovorenu plaću. Vezano za određivanje krajnjih rokova za transfere igrača, ESP je zaključio da se pri rješavanju tog pitanja mora uzeti u obzir činjenica da je cilj tih pravila osigurati regularnost sportskih natjecanja te takva pravila mogu biti opravdana ako su proporcionalna sportskom cilju koji se želi ostvariti. Detaljnije vidi kod Bronić, M. et al., *Financiranje sporta u Republici Hrvatskoj s usporednim prikazom financiranja u Europskoj uniji*, Institut za javne financije, Zagreb, 2012., str. 48-49. U presudi *Bernard* ESP se bavio pitanjem ograničenja slobode kretanja sportaša, odnosno odštetnim zahtjevima pri prelasku igrača iz jednoga kluba u drugi klub, a koje se mogu opravdati ulaganjem klubova u razvoj igrača. ESP je utvrdio da čl. 45. UFEU-a ne isključuje pravila koja u cilju okupljanja i usavršavanja mladih igrača jamče naknadu klubu koji je igrača stvarao, no navedeni zahtjev ne smije ići izvan okvira koji su nužni za postizanje cilja ulaganja u treniranje i razvoj mladih igrača. Peročević, K., „Pojam radnika u pravu Europske unije“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 2/2017, str. 331. i dalje.

UFEU-a jest da država članica tj. njezine institucije svojim adresatima ograničavaju spomenute temeljne gospodarske slobode pa bi se iz strogo jezičnog tumačenja odredaba UFEU-a moglo zaključiti da se njima ne štiti osobe od pravnih učinaka autonomnih pravila koja donose privatnopravni subjekti.³¹

Zbog toga dio autora smatra da su odredbe UFEU-a bez učinka u pravnom odnosu između privatnopravnih subjekata a koji odnosi su uređeni autonomnim aktom.³² Međutim, u međuvremenu, Sud pravde Europske unije (ESP) u svojim presudama opetovano zauzima stav da i pravila nacionalnih i međunarodnih sportskih organizacija podliježu sudskoj kontroli nacionalnih sudova kojom se utvrđuje postoji li povreda odredaba UFEU-a, u slučaju kada postoji bojazan da su takva autonomna pravila prepreka za ostvarenje temeljnih prava a nacionalni sudovi toleriraju to stanje.³³ Tako „javnopravni“ značaj nedopuštenog autonomnog uređenja odnosa proizlazi iz propusta nacionalnih sudova da ga spriječe. Tu je riječ o neizravnom djelovanju normi o temeljnim gospodarskim slobodama na autonomne akte kojima subjekti privatnog prava uređuju svoje međusobne odnose.³⁴

4.1. Odnos prema odredbama Unije o slobodnom kretanja kapitala i slobodi poslovnog nastana

U nastavku rada utvrđuje se odnos pravila 50+1 prema odredbama UFEU-a i to čl. 49. UFEU-a (sloboda poslovnog nastana) i čl. 63. UFEU-a (sloboda kretanja kapitala). Sloboda poslovnog nastana uključuje pravo pokretanja i obavljanja djelatnosti kao samozaposlene osobe te pravo osnivanja i upravljanja poduzećima, osobito trgovačkim društvima,³⁵ sukladno uvjetima koje pravo zemlje u kojoj se taj poslovni nastan ostvaruje utvrđuje za svoje državljane, a podložno odredbama poglavlja koje se odnosi na kapital. Nadalje, zabranjena su sva ograničenja kretanja kapitala među državama članicama te između država članica i trećih zemalja.

Pravom na poslovni nastan štiti se pravo stjecanja kvalificiranog udjela u trgovačkim društvima sa sjedištem u drugoj državi članici, a time nositelj takvog udjela može odlučujuće utjecati na donošenje odluka i poslovanje tog društva. Norma o slobodnom kretanju kapitala iz čl. 63. UFEU-a obuhvaća novčana ulaganja i to izravna ulaganja kojima se stječe udjel s ciljem da se upravlja poduzećem tog društva te ulaganja u diverzificirani portfelj dionica. Prema sudskoj praksi ESP-a,

³¹ To su u ovom slučaju Njemački nogometni savez i Udruga klubova saveznih liga.

³² Heerman, P., „Mehrheitsbeteiligungen an Sportkapitalgesellschaften im Lichte des Europarechts“, *Wettbewerb in Recht und Praxis (WRP)*, 6/2003, str. 733.

³³ Tako Stopper, M., „Die 50+1-Regel im deutschen Profi-Fußball“, *Wettbewerb in Recht und Praxis (WRP)*, 4/2009, str. 414.

³⁴ *Ibid.*

³⁵ Pojam „trgovačka društva“ uređen je čl. 54. UFEU-a: tu spadaju trgovačka društva koja su osnovana na temelju pravila građanskog ili trgovačkog prava, uključujući i zadruge te ostale pravne osobe uređene javnim ili privatnim pravom, osim onih koje su neprofitne. U vezi sa sudjelovanjem u kapitalu trgovačkih društava, države članice državljanima drugih država članica dodjeljuju isti tretman koji uživaju i njezini vlastiti državljani, ne dovodeći u pitanje primjenu ostalih odredaba Ugovorâ (čl. 55. UFEU-a).

nacionalni propis koji uređuje stjecanje udjela (bez obzira na to je li tu riječ o kvalificiranom udjelu ili ne) podliježe provjeri usklađenosti s odredbama UFEU-a o poslovnom nastanu te s odredbama o slobodi kretanja kapitala.³⁶

Pravilom 50+1 želi se spriječiti da vanjski ulagač stekne u klubu udjele koji daju većinsko pravo glasa u klubu. U presudi Scheunemann³⁷ Sud pravde zauzeo je stav da se u slučajevima kada je riječ o pravnim učincima pravila nacionalnog prava o kvalificiranom udjelu provjerava usklađenost tih normi samo u odnosu na pravo poslovnog nastana iz čl. 49. UFEU-a, ne i njihovu usklađenost s odredbama o slobodi kretanja kapitala.³⁸

Domaća norma može biti suprotna načelu slobode kretanja kapitala ako se normom sprečava ili otežava stjecanje dionica/udjela od strane stjecatelja koji imaju sjedište/boravište u drugoj državi članici Unije. U odnosu na slobodu nastana, preprekom se smatra svako ograničenje kojim se sprečava stjecanje ili čini stjecanje manje poželjnim takvom ulagaču.³⁹ Pravilom 50+1 sprečava se ulagaču iz druge države članice steći udjel u klubu koji se natječe u jednoj od saveznih liga i tako ostvari prevladavajući utjecaj. Taj bi se utjecaj mogao ostvariti, uz spomenuti slučaj 50%+1 pravom glasa u društvu kapitala, ali i bez toga u komanditnom društvu na dionice ako bi se dopustilo da vanjski ulagač kontrolira osobu komplementara u društvu. Stoga statut DFB propisuje da samo udruga može biti član komplementara kluba ustrojenog u formi komanditnog društva na dionice.

Ograničenje prava uređenih UFEU-om dopušteno je ako ta mjera služi općem interesu te stoga postoji opravdani cilj, a ujedno je riječ o mjeri koja je nužna za ostvarenje tog cilja. Pravilom 50+1 želi se postići da udruga iz koje je potekao klub koji nastupa u savezним ligama i dalje zadrži većinu glasova pa kontrolira takav klub dakle i onda kada se profesionalni igrački pogon odvoji od udruge i ustroji kao društvo kapitala.⁴⁰ *Ratio legis* tog rješenja jest da se zaštiti sportski aspekt djelovanja

³⁶ Tako Stöber, M., „Goldene Aktien und Kapitalverkehrsfreiheit in Europa“, *Neue Zeitschrift für Gesellschaftsrecht (NZG)*, 25/2010, str. 978.

³⁷ Presuda od 19. srpnja 2012. u predmetu Scheunemann (C-31/11, t. 21. do 23.). Predmet nasljedstva prenesen na njemačku državljanku u tom se predmetu odnosio na 100-postotni udjel u kapitalu društva sa sjedištem u Kanadi za koje je njemačko zakonodavstvo isključivalo određene porezne prednosti. Sud je presudio (vidjeti točke 31. do 34. navedene presude) da je ta situacija uključivala držanje udjela kojim se osiguravao određen utjecaj na odluke društva i odlučivanje o njegovim djelatnostima te se stoga trebala ispitati s obzirom na slobodu poslovnog nastana koja se ne primjenjuje na odnose između država članica i trećih zemalja. Treba napomenuti da je Sud slobodu poslovnog nastana već primijenio na porezni propis u području poreza na nasljedstvo koji se primjenjuje na obiteljsko društvo čiji je društveni kapital bio u barem 50-postotnom vlasništvu preminule osobe.

³⁸ Takvim stavom ESP odstupi od stava da odredbe nacionalnog prava koje se odnose na stjecanje udjela podliježu provjeri usklađenosti u odnosu na prava zaštićena UFEU-om. Detaljnije Stopper, M., „Die 50+1-Regel im deutschen Profi-Fußball“, *Wettbewerb in Recht und Praxis (WRP)*, 4/2009, str. 414.

³⁹ Vidi presudu ESP-a od 21. X. 2010. u predmetu Idryma Typou (C-81/09), dostupno na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A62009CJ0081>, pregledano 20. XII. 2019. U tom pogledu treba podsjetiti da se strana ulaganja koja nisu izravna mogu između ostalog odvijati u obliku stjecanja udjela u društvima kako bi se ostvarilo financijsko ulaganje bez namjere vršenja utjecaja na upravljanje i kontrolu nad poduzećem („portfeljna” ulaganja) i da takva ulaganja predstavljaju kretanje kapitala u smislu članka 63. UFEU-a.

⁴⁰ Weber, C., „Die GmbH & Co. KGaA als Rechtsform eine Proficlubs der Fußball-Bundesliga“, *GmbH-Rundschau (GmbHR)*, 12/2013, str. 632.

kluba, a da se pri tom ne slijedi isključivo partikularni gospodarski interes jednog ulagača da u što kraćem roku ostvari dobit. Udruga koja ima većinu glasova u tom klubu – društvu kapitala treba služiti kao poveznica između komercijaliziranog profesionalnog sporta i amaterskog sporta. Time i profesionalni sport zadržava svoju funkciju u društvenoj zajednici te nije samo „skupa igračka“ velikih ulagača. Kao što je vidljivo u usporednom pravu, kad nema takve prepreke, vlasnicima klubova postaju financijski moćni ulagači. Pravilo 50+1 osigurava da nogomet ostane „narodni sport“ što je važno brojnim ljubiteljima tog sporta u Njemačkoj koji glasno iskazuju svoje nezadovoljstvo kada se ono „zaobiđe“, kao što je slučaj s klubom RB Leipzig.⁴¹

Ovim modelom ostvaruje se i veće učešće domaćih igrača u natjecanju što za posljedicu ima da u prosjeku veći broj domaćih igrača postigne internacionalnu i nacionalnu klasu kvalitete. Presudama u slučajevima *Bosman*⁴² i *Lehtonen*⁴³ Sud pravde zauzima stav da zaštita posebnih značajki sporta i uloga sporta predstavlja legitiman cilj (opravdani razlog) za ograničenje prava i sloboda iz UFEU-a. Taj je pravac potvrđen odredbom čl. 165. UFEU-a pa promocija i zaštita sporta i formalno postaje zadaća Unije.⁴⁴ Prema presudi u predmetu *Bernard*⁴⁵ zaštita posebnih interesa imanentnih sportu i sportskim natjecanjima može predstavljati opravdani razlog za takve izuzetke. Stoga je s motrišta prava Unije opravdan pa time i zakonit cilj kojem služi pravilo 50+1, a to je zaštita posebne uloge sporta kao općeg dobra društvene zajednice.⁴⁶

Međutim, dio autora smatra da pravilo 50+1 nije primjereno za ostvarenje tih ciljeva. Slabiji i manji klubovi-udruge neće moći pronaći bogate ulagače pa će se to odraziti i na njihove sportske rezultate. Time se ne promiče već se zapravo sprečava istinsko natjecanje.⁴⁷ Uz to, nema prepreke da vanjski ulagači na razne druge načine ostvaruju svoj utjecaj u klubu pa tako klub može financijski biti ovisan o svom sponzoru koji ima manjinski udio ili uopće nije član (ekonomski vlasnik)

⁴¹ Primjerice, vidi izvješće o ponašanju navijača na utakmici RB Leipzig i Fortuna Düsseldorf, dostupno na <https://www.dw.com/en/opinion-rb-leipzig-are-top-of-the-bundesliga-and-thats-not-a-good-thing/a-51684675>, pregledano 20. XII. 2019.

⁴² Presuda ESP-a u predmetu *Bosman* (C-415/93), dostupno na https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2014-04/tra-doc-hr-arret-c-0415-1993-201400311-05_00.pdf, pregledano 20. XII. 2019.

⁴³ Presuda ESP-a u predmetu *Lehtonen* (C-176/96), dostupno na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/ALL/?uri=CELEX:61996CJ0176>, pregledano 20. XII. 2019.

⁴⁴ Spomenuta odredba oblikovana je prema ranijem čl. 149. Ugovora o EZ-u, a konsolidirana je Lisabonskim ugovorom koji stupa na snagu 1. I. 2009. godine. No i bez toga, Sud pravde i Europska komisija već su pružili zaštitu autonomnim sportskim propisima. Detaljnije o tome Bačić, A., Bačić, P., „Lisabonski ugovor i novi start europskog sportskog prava“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 48, 4/2011, str. 688. i dalje.

⁴⁵ Presuda ESP-a u predmetu *Bernard* (C-325/08), dostupno na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A62008CJ0325>, pregledano 20. XII. 2019.

⁴⁶ Persch, S., „Sportförderung in Europa: Der neue Art. 165 AEUV“, *Neue Juristische Wochenschrift (NJW)*, 25/2010, str. 1917. i dalje.

⁴⁷ Primerice vidi Klees, A., „Die so genannte „50+1“-Regel im deutschen Profifußball im Lichte des europäischen Wettbewerbsrechts“, *Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht (EuZW)*, 13/2008, str. 394.

tog kluba.⁴⁸ Prema suprotnom stavu,⁴⁹ ukidanjem tog pravila dovelo bi se u pitanje ostvarenje temeljnih ciljeva sporta jer bi se uklonile prepreke za „kupovanje“ sportskog rezultata.

Kao prilog raspravi o tome je li pravilo 50+1 primjereno sredstvo za ostvarenje sportskih ciljeva, u dijelu literature predlaže se da svaka udruga samostalno odluči o opsegu i načinu sudjelovanja sponzora i općenito vanjskih ulagača u klubu te se nadati da će vodstvo i članovi udruge prije donošenja odluke postupiti odgovorno i utvrditi sve za odluku bitne činjenice i nakon pažljivog vaganja tih činjenica donijeti ispravnu odluku.⁵⁰

Kao drugo rješenje predlaže se da se ulagačima dopusti većinsko sudjelovanje ako preuzmu dodatne obveze te pruže jamstva da će štiti sportske ciljeve i interese. To je prijedlog zastupnika kluba Hannover 96 koji su izložili u ranije spominjanom zahtjevu za ukidanjem pravila 50+1. Donošenje takvog „kataloga“ obveza i jamstava koje preuzimaju ulagači nije praktično niti životno ako se ne može precizno utvrditi sadržaj njihovih obveza. Načelo pravne sigurnosti bilo bi dovedeno u pitanje ako bi sudsko tijelo slobodno procjenjivalo kojem interesu dati prednost: sportskim ciljevima ili poslovnim ciljevima ulagača.⁵¹

4. 2. Usklađenost pravila 50+1 s propisima Unije o tržišnom natjecanju

Pravilo 50+1 treba ispitati i u odnosu na čl. 101. UFEU-a.⁵² Prema toj normi, zabranjuju se i ništetni su svi sporazumi među poduzetnicima, odluke udruženja poduzetnika i usklađeno djelovanje koji bi mogli utjecati na trgovinu među državama članicama i koji imaju za cilj ili posljedicu sprečavanje, ograničavanje ili narušavanje tržišnog natjecanja na unutarnjem tržištu, a osobito oni kojima se neposredno ili posredno utvrđuju kupovne ili prodajne cijene ili drugi trgovinski uvjeti; ograničuju ili nadziru proizvodnja, tržišta, tehnički razvoj ili ulaganja; vrši podjela tržišta ili izvora nabave; primjenjuju nejednaki uvjeti na istovrsne poslove s ostalim trgovinskim partnerima, čime ih se stavlja u nepovoljan položaj u odnosu na konkurenciju; sklapanje ugovora uvjetuje preuzimanjem dodatnih obveza od strane drugih stranaka koje, po svojoj naravi ili prema običajima u trgovini, nisu ni u kakvoj vezi s predmetom tih ugovora.

⁴⁸ *Ibid.*

⁴⁹ Summerer, T., „Zur Zulässigkeit des Gebots der Mehrheitsbeteiligung des Muttervereins an einer Kapitalgesellschaft (50+1 -Regelung)“, *Zeitschrift für Sport und Recht (SpuRt)*, 6/2008, str. 236.

⁵⁰ Klees, A., o.c. u bilj br. 43, str. 394.

⁵¹ Primjerice, kako provjeriti je li ulagač posvetio posebnu pozornost poštovanju načela i vrijednosti na kojima počiva nogometna igra kao sportska aktivnost. Ouart, P., „50 + 1-Regelung: Wie geht es im Profifußball weiter?“, *Wettbewerb in Recht und Praxis (WRP)*, 1/2010, str. 92.

⁵² Na tu okolnost pozivali su se zastupnici kluba Hannover 96 u postupku protiv Udruge klubova saveznih liga pred Stalnim arbitražnim sudištem DFB-a. Detaljnije o tome u arbitražnoj odluci od 25. VIII. 2011., dostupno na <https://proverein1896.de/wp-content/uploads/2018/02/50plus1SpruchdesSchiedsgeric.hts.pdf>, pregledano 20. XII. 2019.

Presudom Općeg suda EU-a od 26. siječnja 2005. g. u predmetu Piau taj Sud zauzima stav da su profesionalni nogometni klubovi trgovci pa stoga njihovi međusobni sporazumi podliježu propisima Unije o tržišnom natjecanju.⁵³ Tako i Udruga klubova saveznih liga predstavlja pojavni oblik sporazuma među poduzetnicima. Nadalje, pravilo 50+1 sadržano u statutu te udruge može utjecati na trgovinu među državama članicama te za posljedicu može imati ograničavanje tržišnog natjecanja na unutarnjem tržištu.⁵⁴ Tim se pravilom ujedno sprečava ulagače iz drugih država članica da ostvare prevladavajući utjecaj u klubovima – društvima kapitala jer im nije dopušteno stjecanje udjela/dionica koje daju većinsko pravo glasa u klubu. S druge strane, njemački klubovi teže će motivirati ulagače ako svojim ulaganjima usprkos neće imati zadnju riječ u klubu.

Dvojbeno je može li se ograničenje tržišnog natjecanja koje nastaje pravilom 50+1 opravdati specifičnim ciljevima sporta. Slično stavu koji je zauzeo o odnosu autonomnih sportskih pravila i temeljnih gospodarskih sloboda poslovnog nastana i kretanja kapitala, Sud pravde u presudi Meca-Medina⁵⁵ smatra da treba uzeti u obzir sveukupni kontekst u kojemu se pravila primjenjuju, kao i učinci koji se postižu te ciljevi koji se time ostvaruju, te jesu li ograničavajući učinci inherentni svrsi tih ciljeva i jesu li ti učinci proporcionalni s obzirom na ciljeve tog autonomnog pravila. U tom smislu, pravilom 50+1 ostvaruju se primjereni učinci koji su proporcionalni ciljevima, a kako su ti ciljevi specifični za sport, to je pravilo u skladu s pravom Unije o tržišnom natjecanju.

5. ZAKLJUČAK

Pokazalo se u radu da pravilo 50+1 propisano statutom Njemačkog nogometnog saveza i statutom Udruge klubova saveznih liga zasad uspješno odolijeva prigovorima o dvojbenoj pravnoj valjanosti takvih autonomnih odredaba. Unija doprinosi promidžbi europskog sporta, vodeći pritom računa o specifičnoj prirodi sporta, njegovim strukturama koje se temelje na dobrovoljnim aktivnostima te njegovoj društvenoj i obrazovnoj ulozi. Osnovna značajka sporta jest njegova autonomija koja se ogleda i u autonomnom pravnom uređenju sporta. Sport i sportsko natjecanje imaju posebnu funkciju u društvenoj zajednici te stoga vrijedi zaključak da zaštita

⁵³ Presuda od 26. I. 2005. g. u predmetu Piau (T-193/02), dostupno na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A62002TJ0193>, pregledano 20. XII. 2019. U par. 69. spomenute presude navodi se: As regards, first, the concept of an association of undertakings, and without it being necessary to rule on the admissibility of the arguments put forward by an intervener which go against the claims made by the party in support of which it is intervening, it is common ground that FIFA's members are national associations, which are groupings of football clubs for which the practice of football is an economic activity. These football clubs are therefore undertakings within the meaning of Article 81 EC (sada čl. 101. UFEU-a op.a.) and the national associations grouping them together are associations of under-takings within the meaning of that provision.

⁵⁴ Klees, A., o.c. u bilj. br. 47, str. 393.

⁵⁵ Presuda ESP-a od 18. VII. 2006. g. u predmetu Meca Medina (C-519/04), par. 42. i dalje. Dostupno na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A62004CJ0519>, pregledano 20. XII. 2019.

posebnih značajki sporta i uloge sporta predstavlja legitiman cilj (opravdani razlog) za ograničenja u primjeni odredaba UFEU-a.

Argument za ukidanje tog pravila jest okolnost da je ono na snazi samo u Njemačkoj pa se njemački nogometni klubovi ne mogu tržišno natjecati s ostalim europskim klubovima koji na raspolaganju imaju znatno veća financijska sredstva. Njegovim stavljanjem izvan snage njemačkim klubovima otvara se mogućnost da privuku više ulagača te da smanje financijsko zaostajanje za najjačim europskim klubovima. Europski i međunarodni klupski nogomet već je do te mjere komercijaliziran da ostvarenje vrhunskih sportskih rezultata u velikom dijelu ovisi o spremnosti ulagača na sve veća ulaganja pa je pravilo 50+1 prepreka za sportski uspjeh klubova.

S druge strane, ako se ulagačima omogući da steknu većinsko pravo glasa, tada će gospodarski cilj ostvarenja dobiti imati prednost pred ostalim ciljevima kao što je primjerice promoviranje i razvoj mladih igrača. Gubitak većinskog prava glasa koji udruge imaju u klubovima – društvima kapitala mogao bi se negativno odraziti na nogometnu kulturu i tradiciju jer u Njemačkoj navijači aktivno sudjeluju u životu klubova, a putem članstva u udrugama provode demokratsku kontrolu odlučivanja o svim važnim pitanjima klubova. Nadalje, vrijedi pripomenuti da sudjelovanje navijača u odlučivanju nije prepreka klubovima kao što su Real Madrid, Barcelona i Bayern München da kontinuirano ostvaruju vrhunske sportske rezultate pa napuštanje pravila 50+1 nije jamstvo za bolje rezultate klubova. Na primjeru engleske Premier lige pokazalo se da zbog višestrukog porasta cijena karata za nogometne utakmice nogomet prestaje biti zabava za domaće ljubitelje nogometa već postaje dio turističke ponude pa na utakmicama nerijetko izostaje prava nogometna atmosfera.

Pravilo 50+1 ima izuzetak te se ne primjenjuje u slučaju kada neki ulagač-sponzor kontinuirano (najmanje 20 godina) i u znatnom iznosu financira klub. Spomenuti izuzetak unesen je u statut DFB-a i Udruge klubova zbog dva kluba – Bayer Leverkusen i VfL Wolfsburg, a u prvoj verziji bilo je propisano da su ulagači – sponzori kluba te uvjete morali ispuniti već do 1. siječnja 1999. Kasnije je ovo ograničenje ukinuto pa je TSG Hoffenheim postao treći klub u kojem trgovac-ulagač ima većinu glasova na skupštini kluba.

Primjer kluba RB Leipzig jasno pokazuje da postoje i drugi pravni mehanizmi da se pravilo 50+1 zaobiđe na zakonit način. Sličan učinak može se ostvariti primjerice ugovorom o vezanju glasova, zasnivanjem prikrivenog povjereničkog odnosa između trgovca-ulagača i sportske udruge, preuzimanjem trgovačkog društva koje je sponzor kluba, ali i taktičkim blokiranjem usvajanja odluka za koje je potrebna kvalificirana većina glasova.

Ulagaci/sponzori mogu i bez većinskog prava glasa utjecati na donošenje odluka temeljem svog ekonomskog utjecaja na upravljačke strukture. Sponzori kluba, primjerice, mogu produljenje sponzorskog ugovora uvjetovati ustupcima koji nisu u interesu udruge. Ako klub nema nekoliko jednakih stabilnih izvora financiranja, tada najveći ili jedini ulagač redovito ima velik utjecaj na sve sfere poslovanja.

Iz svega navedenog proizlazi da pravilo 50+1 opstaje ponajviše zbog posebnog odnosa njemačkih ljubitelja nogometa prema njihovim klubovima. Udruge su već 120 godina nositelji klupskog sporta u Njemačkoj, a navijači svoju privrženost iskazuju i sudjelovanjem u odlučivanju o važnim pitanjima svojih klubova. Njemački klupski nogomet žrtva je vlastitog uspjeha pa sportski rezultati, razvoj mladih igrača i rasprodani stadioni privlače ulagače. Proces promjene opreznog stava navijača prema financijski snažnim ulagačima mogli bi ubrzati oni ulagači koji pokazuju dužno poštovanje prema tradicionalnim vrijednostima sporta te društvenom i kulturološkom značaju klubova za lokalnu zajednicu, ali i šire.

THE “50 + 1” RULE OF GERMAN FOOTBALL - YESTERDAY, TODAY AND TOMORROW

The 50+1 rule of German football, first introduced in 1998, was designed to guarantee the continuation of the fan-based ownership of previous eras, requiring that a minimum of 51 percent of the club must be owned by its members, while still allowing for investment opportunities, nevertheless guaranteeing that the supporters still have a direct say in the matters of management – also, crucially, making sure that a single entity can’t control the whole club.

The argument for abolishing this rule is the fact that it is in force in Germany only, so German football clubs cannot compete with other European clubs which have at their disposal significantly higher financial resources. This change could be important because it opens the possibility for German football of attracting more investors. European and international club football has already been commercialized to such an extent that the achievement of top sports results largely depends on investors’ willingness to invest more, so the 50 + 1 rule is an obstacle to the club’s sporting success.

On the other hand, if investors are allowed to acquire majority voting rights then the economic goals will take precedence over sporting goals such as the promotion and development of young players. The loss of majority voting rights could have a negative impact on football culture and tradition, since in Germany fans actively participate in the life of clubs and through their membership in sports associations they exercise democratic control over all important club issues. Furthermore, it is worth noting that the participation of fans in decision-making is not an obstacle to clubs such as Real Madrid, Barcelona and Bayern Munich to continuously achieve top sports results, so the abolishment of the 50+1 rule is no guarantee for better club results. The example of the English Premier League has shown that due to sharp increase of ticket prices for football matches, football ceases to be fun for local football fans, but becomes part of the touristic offer.

The 50 + 1 rule survives primarily because of the special attitude of German football fans towards their clubs. Associations have been the carrier of club sport in Germany for 120 years, and fans are important part of that story.

Key words: *Association, Business Establishment, Competition, 50+1 Rule, Capital Companies in Sports*